

Berényi Mihály

Gyermekáldás vagy terhesség?

Némiképp rokon értelmű két szó, mégsem alkotnak szinonimapárt. Néha helyettesíthetik egymást, máskor nem. Más a hangulatuk. Néha árnyalatnyi a különbség köztük, más nagyon nagy. Nem mindegy, hogy melyiket illesztjük a mondatunkba. Mikor, melyiket használjuk?

Előjáróban idézzük fel, hogyan határozza meg a Magyar értelmező kéziszótár (2003) e két címszavunkat.

- *Gyermekáldás*: gyermek születése és megléte a családban.
- *Terhesség*: terhes (méhében magzatot viselő) nő állapota.

Ezek szerint mind a kettő emberrel kapcsolatos. Vagy mégsem?

„Gyermekáldás a fővárosi állatkert majomházában.” – Ott szült a kismama? Annyit késtek a mentők? „Gyermekáldás a Vadasparkban.” – Megszületett az erdész utóda? Nyilván nem. „Hármas gyermekáldás a perzsa leopárdoknál.” – Itt már sejtettem, hogy nem az állatgondozónak lettek hármas ikrei. Hasonló címekkel nemritkán találkozhatunk némelyik újságban. Miért van sok kóbor kutya? Mélyen emberi a felelet: „A nem kívánt kutyagyermekáldás következményeit kiperdítik az utcára.” Hát ezért. Vonakodva, de elviselem annak az újságírónak a stílusát, aki ilyen szövegekben idézőjelbe teszi a *gyermekáldás*t. (Mennyivel könnyebb az angoloknak. A *gravidity* egyformán 'terhesség', 'állapotosság' és 'vemhesség'.)

Érdekes, hogy a *gyermekáldás*ban benne van a már megszületett gyermek is, aki a terhesség idején többnyire a magzatvízben úszkált, és nem is hívták gyermeknek, de annak várták. Ezért lehet a *gyermekáldás* bőséges, a terhesség meg nem. Másképpen viselkedik ez a két szó, ha jelzőt próbálunk alkotni belőlük: van *terhes*, de nincs *gyermekáldásos*. Még érdekesebb ismeretekre tehetünk szert, ha összehasonlítjuk a két szó jelzőit, valamint a *gyermekáldás*t és a *terhességet* tartalmazó mondatokat. A szokványos és általam is elfogadott kifejezéseket a táblázatban kereszttel (+) jelöltem meg, a lehetetleneket mínusszal (-), míg a bizonytalanságomat a kérdőjel mutatja. Tudom, hogy nem mindenki ért egyet velem.

Magyarázat a táblázat első két sorához: manapság a terhesség elmaradásáért sokan és többet imádkoznak, mint a gyermekáldásért; áhított lehet a gyermekáldás, a tehernek vélt terhesség nem.

	Gyermekáldás	Terhesség
imádkozik érte	+	?
tervezett, várt, áhított	+	?
fél tőle	-	+
isten csapása	-	+
a jóisten ajándéka	+	?
nem kívánt	-	+
kockázatos	-	+
tesz ellene	-	+
megelőzhető	-	+
védekezik ellene	-	+
elmarad	+	+
bekövetkezik	?	+
létrejön	+	+
melyik fél a hibás érte?	-	+
vállalja	+	+
megszakított	-	+
a házasság gyümölcse	+	?
bőséges, gazdag, nagy	+	-
növekvő	+	-
a 6. hónapjában	?	+
a következő	-	+

Hogy mennyire nem mindig kerül megfelelő szövegek környezetbe ez a két szó, arra hadd idézzek két elretentő mondatot. „Tudattalanul vagy tudatosan, de félnek a gyermekáldás ellen”; „Amióta a mesterséges gyermekáldás elleni védekezés lehetőségének eszméje terjedni kezdett...” Ha már egyszer áldás az a gyermek, akkor nem félni kell tőle. A mesterséges gyermekáldás elleni védekezés pedig – finoman fogalmazva – elképesztő ostobaság. Nem tetszik az *elhalasztott gyermekáldás*, a *nem született gyermekáldás*, a *sikeres gyermekáldás*. Az sem, hogy *házasságukat 8 gyermekáldás kísérte*.

„Nem csoda, ha a *terhesség* és *gyermekvállalás* kifejezések mellett ma már archaikus, idegenszerű a *várandósság* és a *gyermekáldás* fogalma – írta egy éve Földes Petra (2006). Rossz úton járunk, ha a gyermekáldás fogalma archaikus és még idegenszerű is. Véleményét annyiban alátámasztja a Google, hogy a *terhességre* 724 000 példát talált, a *gyermekáldásra* csak 37 900-at. Mintha a többségnek terhet jelentene a gyermekáldás. Sajnálatos volna, ha a „nagy” értelmező szótárunk (1980) által a *terhes* címszóra megadott szinonimák (*másállapotban van, gyermeket vár, állapotos, várandós, viselő*) vagy a Magyar szókincstár szavai (*kismama, másáll-*

potos, anyai örömök elé néz, pocakos) elfelejtődne (1980). Amikor mi szakszerűen azt mondjuk valakire, hogy *gravida*, gondoljunk arra, hogy mennyi mindent foglalhat magában ez az idegen szó.

Nem szorosan, de valamennyire mégis ide illő gondolattal – és felháborodva – fejezem be ezt az eszmefuttatást. A mondat, amely fölbosszantott, a következő:

„*A kutya édesanyja fajtiszta.*”

Millióan hallhatták. Édesanyja. Elfogult kutyabolond vagyok, mégsem mondom a – természetesen nagyon szép és szinte ember – kutyámnak, hogy: Ismertem ám, és pont ilyen aranyos volt az édesanyád, mint te, amikor gyermekáldás elé nézett. Milyen szerencse, hogy nem vitte el a gyermekágyi láz!

Az a szuka *vemhes* volt. Amikor *megellett* (nem *szült*, hanem *fialt, kölykezett*), a gazdája meghívott, hogy válasszak egyet magamnak a *kölykei* (és nem a *gyermekai*) közül. Kedvencünket tekinthetjük gyerekek, adhatunk rá nadrágot, sapkát, de attól az még állat marad. Maradjon csak meg az ember

és az állat közti különbség, legalább a szókincsünkben. Volt idő, amikor ez a különbség elmosódott, amikor az édesanya meg édesapa fajtisztasága mindennél fontosabb volt...

Messzire kanyarodtam. Közben eszembe jutott, hogy az állatorvosi egyetemünk egyik klinikájának bejárata fölött ez a felirat olvasható: SZÜLÉSZET. Hoppá! Nincs is mindenben igazam. Azért elmegyek és megnézem, hogy akkor *nőgyógyászat* is van? Sőt, hogy a kép teljes legyen, az emberek szülészeti klinikáján is megkérdezem: Meddig van nyitva a *kölykösimogató*?

IRODALOM

Pusztai Ferenc (főszerk.) 2003. *Magyar értelmező kéziszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Földes Petra 2006. Végtelen gyermekkor? „*Taní-tani*” honlapja. 11. évfolyam, 36. szám.

A magyar nyelv értelmező szótára. VI. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980.

Kiss Gábor (szerk.) 2003. *Magyar szókinctár*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.

A vers születése

A ritmus bent a szívemben
vidáman, búsan tamtamol,
aztán a kedvem dönti el,
ma dúr legyen vagy jó a moll,
de nem tudom, hogyan, mitől,
titokban összeáll a vers,
nem izzadok, nem szenvedek,
és mégse félig kész vagy nyers:
középen ott a tartalom,
körötte rím a burkolat,
s leírni hogy kedvem legyen,
a Múzsza édes csókot ad.

Hazudnék, hogyha mindig így,
derűsen, vígan, könnyedén
alkottam volna műveim
az élet estéjén, delén.
Ó, hányszor írtam úgy, ahogy
a nő szüli a gyermekét!
Sikoltva vártam, bárcsak már
repedne itt bent minden szét,
hogy láthatnám, mi kínoz úgy,
a vérben is szép magzatom,
ha szurtos is, az én fiam:
karomba véve ringatom.

Berényi Mihály